

מסורת הש"ס

- א. הנינה ג, א. ילקוט וישב קמ"ד (בשניו שם).
- ב. ככ"ר פס"ד. תנחומא וישב.
- ג. שאילתות וישלח (כו) (עיון שם).
- ד. חולין פז, א.
- ה. עירובין עה, ב. (הקריאה) כתובות ב, א. ב"ב קל"ב, ב.
- ו. תוספתא סוכה פ"א, שבת מה, א. ביצה ל, ב. סוכה י, א.

גרסות

א"ר אפי אמר רב כהני ובמקורות: אמר רב אפי.

נר של חנוכה שהניחה בגובה למעלה מעשרים אמה — פסולה, כדרך שאנו פוסלים סוכה שסככה למעלה מעשרים אמה או מבוי שקורתו למעלה מעשרים אמה, וטעם הדברים אחד הוא — שלגובה שלמעלה מעשרים אמה אין אנשים רגילים לשאת את ראשיהם, ודבר שצריך לדאותו — פסול אם היה למעלה מגובה זה. ואגב כך הביאו עוד דבר שאמר רב כהנא שדרש רב נתן בר מניומי משמו של ר' תנחום: מה משמע הכתוב ביוסף "ויקהוה וישליכו אותו הבורה והבור ריק אין בו מים" (בראשית לו, כד) — האם ממשמע שנאמר "והבור ריק" איני יודע שאין בו מים? אלא מה תלמוד לומר "אין בו מים" — שיש להדגיש את המלה האחרונה ללמד כי מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו.

נר של חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה — פסולה, כסוכה וכמבוי. ואמר רב כהנא, דרש רב נתן בר מניומי משמיה דרב תנחום: מאי דכתיב "והבור ריק אין בו מים". ממשמע שנאמר "והבור ריק" איני יודע שאין בו מים? אלא מה תלמוד לומר "אין בו מים" — ב מים אין בו, אבל נחשים ועקרבים יש בו.

אמר רבה: נר חנוכה מצוה להניחה בטפח הסמוכה לפתח. והיא מצוה ליה? רב אחא בריה דרבא אמר: מימין, רב שמואל מדפתי אמר: משמאל. והילכתא — משמאל, כדאי שתהא נר חנוכה משמאל ומזוזה מימין.

ב אמר רב יהודה אמר רב אסי אמר רב: אסור להרצות מצות כנגד נר חנוכה. פי אמרייתה קמיה דשמואל, אמר לי: וכי נר קדושה יש בה! מתקיף לה רב יוסף: וכי דם קדושה יש בו? דתניא: ד' ששפך וכסה" — במה ששפך יכסה, שלא יכסנו ברגל, שלא יהו מצות בזויות עליו. הכא נמי — שלא יהו מצות בזויות עליו. בעו מיניה מרבי יהושע בן לוי: מהו להסתפק מניי סוכה כל שבעה? אמר להו: הרי אמרו, אסור להרצות מצות כנגד נר חנוכה. אמר רב יוסף: מריה דאברהם! תלי תניא בדלא תניא. סוכה — תניא, חנוכה — לא תניא. דתניא: וסככה כהלכתה, ועיטרה בקרמים

אמר רבה: נר חנוכה מצוה להניחה במרחק של טפה הסמוך לפתח. ושואלים: והיא מצוה ליה [והיכן, באיזה צד, מניח אותה?] ובכך נחלקו הדעות: רב אחא בריה דרבא אמר: מצד ימין של הפתח; רב שמואל מדפתי אמר: משמאל. והלכתא [והלכה] — שיש להניחה משמאל. וטעמו של דבר: כדי שתהא נר חנוכה משמאל ומזוזה מימין. ונמצא הנכנס לבית מסובב במצות (נאונים).

ב אמר רב יהודה אמר רב אסי: אסור להרצות [למנות] מצות כנגד נר חנוכה. וסיפר רב יהודה, כי אמרייתה קמיה דשמואל [כאשר אמרתי אותה, הלכה זו, לפני שמואל] אמר לי: וכי נר חנוכה קדושה יש בה שאסור להשתמש לאורה? את השאלה הזו מתקיף רב יוסף: וכי מה שאלה היא זו וכי דם שחיה קדושה יש בו? ובכל זאת את הפסוק "ושפך את דמו וכסהו בעפר" (ויקרא יז, יג) דרשו: במה ששפך יכסה, שכשם ששפך את דם השחיטה בידו, כך הייב לכסות את הדם בידו, שלא יכסנו ברגל, וטעמו של דבר, שלא יהו מצוות בזויות עליו — והכא נמי [כאן גם כן] יש לנהוג קדושה בנר חנוכה, כדי שלא יהו מצוות בזויות עליו וישתמש בהן לצרכים אחרים. מסופר כי בעו מיניה [שאלו מחנו] מר' יהושע בן לוי: מהו להסתפק [להשתמש, להנות] מניי סוכה (אותם הדברים שתולים בסוכה ליפותה) כל שבעה ימי חג הסוכות? אמר להם: הרי כבר אמרו בדומה לכך: אסור להרצות מצות כנגד נר חנוכה, ומכאן שאין להשתמש בהפץ של מצוה לתכלית אחרת. אמר על כך רב יוסף בתמיהה: מריה דאברהם! תלי תניא בדלא תניא [רבוננו של אברהם! תלה את הדבר השנוי בדבר שאיננו שנוי], שהרי לגבי סוכה שנינו בברייתא שיש איסור ליהנות מגויה, והאיסור בנר חנוכה לא נשנה בברייתא כלל. שבתוספתא למסכת סוכה אמרו: סוכה אשר סיככה כהלכתה ועטרה בקרמים (יריעות צבועות)

פסולה — ללא שלטה זה עינא למעלה מעשרים אמה, וליכא פרסומי ניסא. כסוכה וכמבוי — דתנן זהו נהדיא צעירונן ומסכת סוכה דפסילי. מצוה להניחה — נהגו לר' נרשות הרזים נטפח הסמוך לפתח, שאס ירתיקו להלן מן הפתח — חיו ניכר שזעל הנזית הניחו שם. מימין — זכניסתו לזיתו לימין. מזוזה — קיימא לן דנימין, דכתיב "זיתך" — דרך זיתך, וכי עקר חיש — כרעיה דימניא עקר צרישא. להרצות = למנות. במה ששפך — ניו ששפך זה, ולא צרגלו. נוי סוכה — פירות שתולין זה לנוי. מריה דאברהם — לשון תמיה הוא. תלי — סוכה דתניא צרייתא נהדיא, כדמפרש וזיל. בדלא תניא — נר חנוכה, דנימרא דרז חסי הוא, וחינו צרייתא. ועטרה בקרמים — פלחה ציריעות של זנעים, שקורין חורניין *.

תוספות

נר חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה כסוכה וכמבוי — ואם תאמר: הוה ליה למימר "מעט" כמו נבי מבוי, דאמר התם: מבוי דרבנו — תני תקנתא. ואיכא למימר: דנקט פסולה — משום דבעי למימר כסוכה שהיא מזו התורה. אי נמי: לא רצה להאריך "וככנה וימעטנה ויחזור וידליקה", דלמעשה ולהניחה כמו שהיא דולקת — אי אפשר. כדמוכח לקמן. אסור להסתפק מהו עד מוצאי יום טוב האחרון — והא דשרי אתרוג ביום טוב האחרון טפי מסוכה — מפרש בפרק "לולב וערבה" (סוכה מ, ב) משום דסוכה בספק שביעי ספק טמיני — יתובי יתביגי, ואי מתרמי ליה סעודה בין השמשות — אכיל ליה התם, והואיל ואיתקצי בין השמשות — איתקצי כוליה יומא של ספק שמונה ותשעה. אבל אתרוג — אינו ניטל בספק שבעה ושמונה, ולא איתמר בספק שמיני אלא משום דאיתקצי בין השמשות של שבעה, ואה על פי דבין השמשות של שמונה נמי אסור משום שהוא ספק יום — הואיל ולא אסור אלא משום ספק יום וספק לילה — לא איתקצי בכך כולי יומא — מירי דהוה אביצה שנועדה בזה דמותרת בזה, אה על פי דבין השמשות אסור משום ספק יום וספק לילה.

סוכה תניא — משמע דטעמא דנויי סוכה משום ביוזי מצוה, וקשה לרבנו יצחק: בפרק "בירה" (שבת מה, א) משמע דטעמא משום מיני דאיתקצי למצותה! — ותירק: דצריכי לתרווייהו; דמשום דאיתקצי למצותה — לא הוה אסרינו בתולו של מועד, דלא שייך מוקצה אלא (בנפול) בשבת וביום טוב, ומשום ביוזי מצוה — לא הוה אסרינו להו היכא דנפלו. אבל השתא דאסרינו דאיתקצי, וביוזי מצוה — אסרינו אפילו נפלו, ואפילו בחול המועד, וקשה לרבנו יצחק: כיון דנויי סוכה אסורין משום ביוזי, אם כן מאי פריד כביצה בפרק "המביא" (ל, ב) מנויי סוכה — ומאי קושיא? דילמא עצי סוכה לא מהני ביה תנאה — דמקרא נפקא, כדדריש התם: מינין לעצי סוכה, שאסורין כל שבעה תלמוד לומר "חג הסוכות שבעת ימים וגו'". ודרשה נמורה היא, דכמוכח בפרק קמא דסוכה (ט, א) דבית שמאי פסלי מהאי מרא סוכה ישנה, ובית הלל מכשירין. דההוא מוכיעי ליה לעצי סוכה שאסורין כל שבעה.

אזרה ההלכה

נר חנוכה למעלה מעשרים / נר חנוכה למעלה מעשרים אמה — פסול, ויש אומרים שזה דוקא כשמניח את הנר בחזק, אבל כבית (במקוה גבוהה) כשר. (טור). (ש"ע או"ח תרעא, ו) טפח הסמוך לפתח / מצוה להניח נר חנוכה בטפח הסמוך לפתח ומצד שמאל, כספק הנמרא שם סעיה (ז) שמוש בנרות חנוכה / אסור ליהנות מאור נרות חנוכה לא כדבר הצריך עיון אה לא לצורך אחר. כדברי התלמוד.

עיונים

נר משמאל / והוה שפירש שאף מנורת המקדש בצד שמאל היתה, ומטעם זה מעמידים את מנורת החנוכה באותו צד (רא"מ הירויק). להרצות מצות / ונקטו דוגמה זו אף שהוא תשמיש קל ואינו נודע מעצם הנרות — ככל מקום אכור. (ר"י). מריה דאברהם / כתיב זה של השהוממות שנור כפי רב יוסף, וכמקום אחר מוסבר שמאחר שרב יוסף חלה ושכח תלמודו, היה תמה על עצמו אם אמנם זוכר הוא כהוננו את דברי ר' יהושע בן לוי, כי כפי שהוא זוכרם אין הדבר מתקבל על הדעת. (רש"י).

* אוברייין הוא מן הצרפתית העתיקה ourez והוא בר מצויר בכמה נוננים.

התנה עליהן — נוסכת זילה (ל' 3) לוקימנא נאומר "ליני גדל מהן כל זין השמשות של קידוש יום טוב ראשון" — ללא חל עלייהו קדושה כלל. אלא תנאי אחר — אינו מועיל. אבהון דכולהו — שילמדו כולן ממנו. דם — כיסוי הדם. דנפקא לן מקרא "ושפך וכסה", ומפרש זה טעמא: שלא יהיו מלות זוויות עליו. מנר לנר — דתנוכה, כדמפרש טעמא לקמיה. מתירין — להטיל זיזית מטלית ישן לטלית חדש, וזמנחות מפרש טעמא דמתן דאסר. הלכה כרבי שמעון — דאמר: דבר שאין מתכוין — מותר, ואף על גב דקעניד חריץ, והוי תולדה דהורש או נונה. ומשום דהילכתא כרב נאיקורי נכוליה תלמודא דר מהני תלת — נקטינהו גבי הדדי. כל מילי דמר — רצה נר נחמני. לעשות חריץ גרסינן. טעמא דרב — מנר לנר — משום זיזוי מלוא, שמדליק קיסס שזינה מן המלוא מנר של מלוא, וממנו מדליק השאר. אכחושי — דמיתאי כמתן דסקיל כהורא, ושואב קת מלחמית שנונו. משרגא לשרגא — מציב נר אלל נר, וסתיקן של מלוא, ולל נקיסס.

תוספות

אבל נויי סוכה דלא אסירי אלא משום ביוזי — מהני בהו תנאה. ועוד, בפרק "בירה" (שבת מה, א) משמע בהריא דעצי סוכה לא אסור אלא משום דאיתקצאי למצותה! והשיב רבנן תם: דבין נויי סוכה ובין עצי סוכה הותרים על הכשר סוכה — לא אסירי אלא משום ביוזי, או משום "הואיל והוקצה למצותה", ולא אסירי מקרא — אלא דווקא כרי הכשר סוכה. והמקשה דפרוד בביצה (ל' ב) מנויי סוכה אעצי סוכה — לא ידע שיש חילוק בין יותר מכרי הכשר סוכה לכרי הכשר סוכה, ומשני: באומר "איני בודל מהם כל

בין השמשות", דלא חיילא קדושה על נויי סוכה, וכן על עצים היתרין על הכשר סוכה מהני בה תנאה. אבל עצי סוכה כרי הכשר — חיילא קדושה עליהו על כרחו דבר תורה כל שבעיה, ולא מהני תנאה. והא דקאמר התם: ואם התנה עליהן — הכל לפי תנאו, ופרוד: למימרא דמהני בה תנאה כו', ומשני: סיפא אהאן לסוכה דעלמא, ובתר הכי פריד: וסוכת התנ לא מהני בה תנאה? והתניא סוכה כו' — לא בעי לשנויי "הכל לפי תנאו" על יתרות מכרי הכשר סוכה — "ההכל לפי תנאו" — משמע בכל הסוכה.

אבהון דכולהו דם — הא דלא קאמר אבהון דכולהו עצי סוכה, דנפקי מקרא כדאמר בריש "המביא" בביצה (ל' ב) אומר רבנו יצחק: המשום דמעצי סוכה לא הוה ילפינן — דשאני סוכה, דבמסתפק מהן איכא ביטול מצוה, אבל בנויי סוכה ובהרצאת מעות לאור נר תנוכה — ליכא ביטול מצוה.

רב אמר אין מתירין מבנד לבנד — לא מבעיא אי חובת טלית הוא דאסור, אלא אפילו חובת גברא הוא — נמי אסור, כדאשכחן במזוזה דיענש אותו שנטלה, בבבא מציעא בסוף פרק "השואל" (קב, א), אף על גב דחובת הדר היא, ושמואל אמר: מתירין, אף על גב דשמואל גופיה סבר החובת טלית היא — אפילו הכי מתירין, כיון שעושהו לצורך בנד אחר, ונבי מזוזה שנענש — שמא לא היה בדעתו להניח בבית אחר, אי נמי: מזוזה שאני, שעשויה להציל מן המזיקין, ואף על גב דלכולי עלמא אין מתירין שלא להניח בבנד אחר — אין קשה מה שנהגו להתיר ציצית מטליתות של מתים, דדווקא בטלית של חי יהוא בר כל מילי דמר עביד כרב — קושיא דפרק קמא דכתובות (ג, א) שם כתובה.

עיונים

קדושה יש בו / בכלל יש להכיל בין תשמישי קדושה כנון כלי המקדש, או דברים הקשורים בספר תורה ותפילין ופיוצא כהם, לבין תשמישי מצוה שהם בדברים שבהם עושים מצוות אחרות, ובכלל בדינו כי תשמישי קדושה נגזרים ויש אף בהם קדושה ואילו תשמישי מצוה נורקים, ולכן תמה שמואל מדוע מתיחסים לנרות (שהם תשמישי מצוה) ככבוד זה, והסביר רב יוסף כי בשעת קיומה של המצוה יש לנהוג אף בתשמישי המצוה ככבוד, אף שלאחר מכן אין בהם עוד קדושה. (רמב"ן).

ובסדינין המצויירין ותלה בה לקישוט אגוזים, אפרסקים, שקדים ורימונים, ופרכילי (ענפי) ענבים ועטרות (זרים) של שבלים, יינות, שמנים וסלתות (כלים מלאים סולת) — אסור להסתפק מהן עד מוצאי יום טוב האחרון של חג. אולם אם התנה עליהן מקודם שתהא בידו

רשות להשתמש בהם אף בימי החג — הרי זה מותר. אלא אמר רב יוסף שאין צורך להביא ראיה לדין הסוכה מנר חנוכה, כי אם אבהון דכולהו דם 'אביהם' של כולם [דס], שהמקור הראשון שממנו למדים אנו שאין לנהוג ביוון במצות הוא הכתוב בדבר כסוי דם שחיתה.

ג איתמר [נאמר, במחלוקת האמוראים]: רב אמר, אין מדליקים בנרות חנוכה מנר אחד לנר אחר, ושמואל אמר מדליקין, ואגב כך הביאו גם כן שרב אמר: אין מתירים ציצית מבנד לבנד, ושמואל התיר. רב אמר: אין הלכה כר' שמעון בגרירה, כלומר: ר' שמעון התיר לגרור חפצים בשבת, אף שבגרירתם הם עושים חריץ באדמה, מאחר שאין הוא מתכוון לחפור באדמה, ואילו שמואל אמר שיש לפסוק הלכה גם בענין זה כר' שמעון בגרירה, סיפר אביי: כל מילי דמר עביד כרב, לבר מהני תלת דעביד כשמואל [כל הדברים עשה החכם, רבה, כרב, חוץ משלשה אלה שעשה כשמואל] שפסק: מדליקים מנר לנר, ומתירים מבנד לבנד, והלכה כר' שמעון בגרירה, וענין הגרירה הוא ששינו בכרייתא, ר' שמעון אומר: גורר אדם מיטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוון לעשות חריץ; אך אם נעשה חריץ ממילא — אין להקפיד.

ד יתיב ההוא מרבנן קמיה דרב אדא בר אהבה, ויתיב וקאמר: טעמא דרב — משום ביוזי מצוה. אמר להו: לא תציתו ליה, טעמיה דרב — משום דקא מכחיש מצוה. מאי בינייהו? — איכא בינייהו: דקא מדליק משרגא לשרגא, מאן דאמר משום ביוזי מצוה — משרגא לשרגא מדליק, מאן דאמר משום אכחושי מצוה — משרגא לשרגא נמי אסור. מתיב רב אויב: אי סלע של

שעל ידי השימוש בנר הוא מכזה את מצות החנוכה, שבכך הוא משתמש בנר החנוכה לא להארה אלא לצורך אחר. אמר להו [להם] רב אדא בר אהבה לתלמידיו: לא תציתו ליה [אל תשמתו לו]; כי טעמו של רב הוא: משום שהוא מכחיש מצוה, שעל ידי ההדלקה מנר לנר הוא ממעט קצת מן השמן והפתילה שהוקדשו לצורך המצוה, ושואלים: מאי בינייהו [מה ההבדל המעשי ביניהם]? ומשיבים כי איכא בינייהו דקא מדליק משרגא לשרגא [יש ביניהם, הבדל זה, כאשר מדליק מנר לנר] במישרין, ואינגו מדליק קיסס או נר אחר כדי להדליק בו אחר כך את השני שלדעת האומר שטעמו של רב אחר כר' שמעון מצוה, הרי מנר לנר מותר, שאינו מפחית מקדושת המצוה בהדלקת נר אחר שאף הוא לצורך מצוה; ואילו למאן דאמר משום אכחושי מצוה [למי שאמר, שטעמו של רב משום ניצול מצוה], אפילו משרגא לשרגא נמי אסור [מנר לנר, גם כן אסור], שהרי סוף סוף מנצל הוא נר של מצוה לדבר שהיה יכול לעשותו בנר של חולין, מתיב [מקשה] רב אויב מן התוספתא: אמרו

שלע (מטבע) של

שלע (מטבע) של

שלע (מטבע) של

אורח ההלכה

נויי סוכה בחג / כל קישוטי הסוכה וחלקיה אסורים בשמוש אחר במשך כל ימי החג, אלא אם כן התנה שאינו מקפיד להמנע משמושם בין השמשות (ויש אומרים שצריך להקפיד ולומר בין השמשות של כל הימים, רמ"א) כרכרי הברייתא, וכביאורה במקומה. (שו"ע או"ח תרלח, ב) מתירין מבנד לבנד / מותר להפיר ציצית מבנד אחר, ורק על מנת (מ"א) להטילה כבנד אחר דרכרי שמואל וכמנהג רבה. (שם מו, א) כר' שמעון בגרירה / מותר לגרור אפילו כלים גרוזים אם אינו מתכוון שיעשו חריץ, ובכך שלא יהא כמצב שכו הכרחי ("פסיק רישא") שיעשה חריץ כזה. (שם שז, א)

- מסורת הש"ס
- ז. מנחות מא, ב.
 - ח. פסיקתא רבתי פ"ח (עיי' שם).
 - ט. שבת מ, א. פסחים
 - י. א. מנחות מא, ב.
 - יא. תוספתא ביצה פ"ב.
 - יב. שבת כט, א. מו, א. פסחים
 - יג. א. ביצה כג, ב. מנחות
 - יד. ב. ירושלמי כלאים
 - ט"ו. א. ה"ט.
 - ט"ז. תוספתא מעשר שני פ"א.

גרמיות

יינות של שמנים צריך להיות: יינות שמנים זכרי, מתירין ציצית ככת"י: מטילין.

לשון

פרכילי
מכור המלה הוא כנראה ביוונית φηγάλλιον ומשמעה ענפים צעירים, ומורות רכות.

מסורת הש"ס

- א. תו"כ אמור פ"ג.
- מנחות פו. ב. ילקוט ספורי תרו.
- ב. ספרי בהעלותך נט.
- מנחות פו. ב. (כשנוי שם). ילקוט תצוה שעו.
- ג. תמיד לג. א.

גריעות

סלע של מעשר בכמה מקורות נרסו: מעשר. לאורה בכת"י וברפ"י: לאור. מאי ערות במקבילות ובכת"י: מאי ערותה.

החיים

נרות מנורת המקדש

בציור זה של קני המנורה ונרותיה (הכלים המכילים את השמן והנרות) פונים הנרות כולם אל עבר הקנה האמצעי, שהוא (לשיטה זו) הנר המערבי. לפי תיאור זה עומדים קני המנורה בכיוון צפון-דרום.

מעשר שני אין שוקלין כנגדו דינרי זהב כדי לקבוע את משקלם המדויק, ואפילו אם נעשית שקילה זו על מנת לחלל עליו מעשר שני אחר, כדי לא ליהנות מכסף המעשר. אי אמרת בשלמא [נניח אם תאמר] שחלוקים רב ושמואל במדליק מנר לגר ממש, אבל בקינסא [בקיטוס]

אסר שמואל, הא לא תהוי תיובתא [זו לא תהיה קושיה עלי]; אלא אי אמרת בקינסא נמי שרי — הא תהוי תיובתא [אלא אם אמרת שבקיטוס גם כן מותר, להדליק מנר של מצוה, זו תהיה קושיה], שהרי לא הותרו שימוש והנאה מדבר שבקדושה אפילו לצורך קדושה דומה! אמר רבה שאין זו קושיה, כי במעשר אסרו גזירה שמא לא יכוון משקלותיו בדיוק, ויתברר שדינרי זהב ששקל כנגד הסלע לא היו שווים לו במשקלם, וימלך בדעתו וקא מפיק להו לחולין [ויציאם לחולין] או בעצם ישאירם חולין, ונמצא שהשתמש בכסף מעשר לצורך חולין, אך כשמדליק אפילו קיסם לצורך נר חנוכה ודאי שהמטרה היא לצורך מצוה, ואין כאן איסור.

מעשר שני אין שוקלין כנגדו דינרי זהב, ואפילו לחלל עליו מעשר שני אחר. אי אמרת בשלמא פי פליגי רב ושמואל מנר לגר, אבל בקינסא אסר שמואל — הא לא תהוי תיובתא. אלא אי אמרת בקינסא נמי שרי, הא תהוי תיובתא! — אמר רבה: גזירה שפא לא יכוון משקלותיו, וקא מפיק להו לחולין.

א. מתיב רב ששת: * "מחויץ לפרוכת העדת יערך" וכי לאורה הוא צריך? והלא כל ארבעים שנה שהלכו בני ישראל במדבר לא הלכו אלא לאורו; אלא עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל. מאי עדות? — אמר רב: זו נר מערבי, שנותן בה שמן כמדת חברותיה, ובממנה היה מדליק ובה היה מסיים.

מעשר שני — דינרין שחילל עליהם מעשר שני אין שוקלין כנגדו דינרין של חולין, לראות שיהיו שלימים. אי אמרת בשלמא כי פליגי רב ושמואל מנר לגר — מונש, ולא נקיטס. ונחא הוא דשרי שמואל — דלא חייש לאכחושי, אצל נקינסא דניזוי הוא — מודה, הא לאו הויא תיובתיה;

דהנך דינרים דחולין לא גופייהו מצוה, ואף על גב דלמנוה קנעי להו — לקינסא דמיא. אלא אי אמרת נקינסא נמי שרי שמואל, הויל וצורך מצוה הוא — הא הויא תיובתיה, דאסר לשקול ואף על גב דצורך מצוה! לא יכוין משקלותיו — שחא לא יתאלס טונים, או יתאלס יתירי, ויחס עליהן ולא יחלל המעשר עליהן, ונחא שזיזה המעשר שלא לצורך, ומפיק להו לחולין — כלומר: יניחם בחוליהן כמו שהן. נר מערבי — למחן דלמנר צוננות "מזרח ומערב מונחין" סדר הקנים — קרי "מערבי" נר שני שנצד החינוך, שהוא צוננות, ולמחן דלמנר "לפון ודרוס מונחיס" — למנעי קרי מערבי, על שם שהיה פיו כנגד מערב וכל שאר הנרות כלפי מערב. דכתיב "אל מול פני המזרחה" דהיינו למנעי "יאירו" וגו'. של לפון היו פונות לדרוס, ושזדרוס פונות לפון. נרות =

לנ"ש * של זהב, שנתכין לתוכן שמן ופתילה. כמדת חברותיה — חיי לוג שיערו זה ללילי תקופת טנת הגדולים, ואם ידלק ניום (ונלילה) נלילות הקרנים — ידלק, אצל פחות — לא, שלא יכנה צננת נלילה, והתורה אמרה "מערב עד צקר". וממנה היה מדליק — הנרות זין הערבים. ובה היה מסיים — הטנת הנרות שדלק כל היום, ואינו נוטינו עד הערב. ומשנה זו צוננות הכנים שניה, וסנירל ליה דמזרח ונוערב מונחין. והכי תניא לעיל מיניה: "להעלות נר תמיד" — שתהא נר מערבי תמיד, שמתנו יהא מתחיל וכו' יהא מסיים. ומללא כתיב "להעלות נרות" — שמת מינה: הוקצב נר אחד להתחיל בו בכל יום, והוא נר

מערבי השני של מזרח. והכי תנן (תמיד לג, א): נכנס ומלא נרות מזרחיים דולקות — מדשן המזרחי ומניח את המערבי דולק, שמתנו מדליק את המנורה זין הערבים. מלאו שכנה, כגון משמת שמעון הלדיק — מדליקו ומנחה העולה, ונראה צעני דלמור רננן קניעותא נר שני — משום דלין מעזירין על המנחה, וכי עייל נהיכל — נקמח פנע נרישא. וניה לא מני לאתחילי דכתיב "יערוך אותו לפני ה'" — צריך שיהא אחד חוזה לו, דאי לא, לא קרינן זיה "לפני ה'". והכי אמרינן במנחות, (נח, ז) דכתיב נר מערבי "לפני ה'" — מכלל דכולהו לאו לפני ה' כו'. ונה היה מסיים ההטנה — לפי שהשאר היה מטיב שחרית, והו מטיב זין הערבים. ולוחו הישנה ניזו, או מניחה נכלי עד שנותן שמן ופתילה, ומדליקה ומדליק ומנחה את השאר. והא דלמרינן צסדר

הוספות

וכי לאורה הוא צריך והלא כל אותם ארבעים שנה כו' — הימנה: אמאי נקט ארבעים שנה? לעולם כל העולם כולו לאורו של מקום הולכין! ויש מפרשים: וכי אהרן כשהיה נכנס לפנים לאורה היה צריך? והלא ארבעים שנה היה מאיר להם עמוד ענן בכל המקומות, כדאמרינן בברייתא דמלאכת המשכן היה מסתכל בטפוח (ורואה בו) ויודע מה בתוכו, בחבית ויודע מה בתוכה, וכן משמע בתורת כהנים דאכהנים קאי, דגם התם: וכי צריכים לגר? והלא כל אותן ארבעים שנה לא הוצרכו לגר, שנאמר "כי ענן ה' על המשכן וגו'". ומיהו, בשלחו "כל קרבנות" (מנחות פו. ב) משמע דאשכינה קאי, דמייתי לה נבי הא דאמר ר' אליעזר: לא לאכילה אני צריך ולא לאורה אני צריך. וכאמר נמי התם "לפרוכת העדות" — עדות היא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל. ואם תאמר: לאורה אני צריך — והלא כל אותן ארבעים שנה, ובה היה מסיים — וברש בקונטרס: ובה היה מסיים ההטנה, שהשאר היה מטיב שחרית וזה היה מטיב בין הערבים, ואוחו הישנה בידו או מניחה בכלי עד שנותן לתוך מערבית שמו ופתילה ומדליקה. ומדליק השאר ממנה. וקשה לרבנו יצחק בן אשר: שאם אפשר להדליק מן הישנה — אם כן גם השאר ידליק ממנה ומאי פריך לרב! כיון דהוציא הפתילה הישנה מן הגר — תו ליכא לא משום בזיון מצוה ולא משום אכחושי מצוה, אלא ודאי אי אפשר לעשות כן, וכשבא להטיב — היה מטיב כל מה שבנר, והפתילה היתה כבה מאליה, אלא בעוד שהפתילה ישנה נר מערבי דולקת — היה מדליק ממנה השאר, והיה מטיבה ונותן בה שמן ופתילה חדשה ומדליקה מן השאר — "ובה היה מסיים" — דיינו ההדלקה.

עיונים

חלל מעשר שני / את הפירות של המעשר השני (שהוא מעשר נוסף, יתר על המעשר הראשון הניתן ללוויים) צריך להביא לירושלים ולאכלם שם. אולם מאחר שלעתים רחוקה הדרך וטרחה מרובה היא להביא, או שיש לחוש לקלקול הפירות, היו מהללים את המעשר השני על כסף, והזורים וקונים בכסף זה (שנתקדש בקדושת מעשר שני) פירות ותבואה בירושלים. (דברים יד, כב-כז).

שמא לא יכוין / והנאונים פירשו באופן אחר: שיש לחשוש שמא המשקל שעושה לא יהא מדויק, ועל ידי כך יתברר שהוא מחסיר ממשקלו האמיתי של המעשר (וכן ברמב"ם). ויש גורסים "שמא יכוין משקלותיו" ומפרשים שמא יתברר שכסף המעשר (או המעשר) הריהו משקל מדויק ביותר ועשה על שקלותיו כנגדו, אף לצורך חולין. (פאריי).

וכי לאורה הוא צריך / ויש מסבירים כי דוקא ההדגשה "מחויץ לפרוכת העדות" הבאה

כאן שלא במקומה, לכאורה היה בה כדי לתת טעם שהמנורה הונחה שם כדי להאיר לכהנים במקום שבו הם נכנסים לעתים (כי מעבר לפרוכת אין נכנסים), ולכן אמר שאף לכהן לא הוצרכו שהיה עמוד הענן מאיר להם (ועיין בתוספות).

אורה ההלכה / אין שוקלים כספים כנגד כספי מעשר שני, ואפילו לצורך מעשר. כדברי הנמרא. (רמב"ם ספר זרעים, הלכות מעשר שני פ"ג ה"ט).

הדלקה במנורת המקדש / במנורת המקדש היו מדליקים מנר לגר ממש על ידי פתילות ארוכות שמשכו מזה לזה. (שם ספר עבודה, הלכות תמידין ומוספין פ"ג ה"ד).

* לנ"ש שם הוא מן הצרפתית העתיקה locus ומשמעו פסוק קטן.

יומא (לג, 3): הטנת חמישה נרות קודם להטנת שני נרות. משמע: כולו הוה מטיב שחרית, ויליף לה מקראי! — היינו זשלא היה הנס מתקיים והיה מולאו שכנה. ללא סנך קרא אניסא, וכל זמן שהיו ישראל חנינין — היה דולק כל היום, והיינו עדותה. והא הכא כיון

וְהָא הָכָא, כִּיּוֹן דְּקַבְיַעֵי גְרוּת לָא סְגִיא דְּלֵא מְשָׁקִיל וְאֲדִלוּקֵי, קְשִׁיָּא בֵּין לְמֵאן דְּאָמַר מְשׁוּם בְּזוּי מְצוּהָ, וְבֵין לְמֵאן דְּאָמַר מְשׁוּם אֲכַחוּשֵׁי מְצוּהָ! תְּרַגְמָא רַב פְּפָא בְּפִתְיִלוֹת אַרוּכּוֹת. סוּף סוּף, לְמֵאן דְּאָמַר מְשׁוּם אֲכַחוּשֵׁי מְצוּהָ קְשִׁיָּא! — קְשִׁיָּא.

מַאי הָוֵי עֲלֵהּ? אָמַר רַב הוּנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: דְּחִזִּינָא אִי הַדְּלָקָה עוֹשֶׂה מְצוּהָ — מְדַלְקִין מְנַר לְגַר, וְאִי הַנְּחָה עוֹשֶׂה מְצוּהָ — אִין מְדַלְקִין מְנַר לְגַר.

ב דְּאִיבְעִיָּא לְהוּ: הַדְּלָקָה עוֹשֶׂה מְצוּהָ אוּ הַנְּחָה עוֹשֶׂה מְצוּהָ — תָּא שְׁמַע. דְּאָמַר רַבָּא: הֵיא הַתְּפוּשׁ גַּר חֲנוּכָה וְעוֹמֵד — לָא עֲשֶׂה וְלֹא כְּלוּם. שְׁמַע מִינָה: הַנְּחָה עוֹשֶׂה מְצוּהָ — הַתָּם: הָרוּאָה אוֹמַר "לְצוּרְכוֹ הוּא דְּנָקִיט לָהּ". תָּא שְׁמַע. דְּאָמַר רַבָּא: הַדְּלָקָה בְּפָנִים וְהוֹצִיאָה — לָא עֲשֶׂה כְּלוּם. אִי אָמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא הַדְּלָקָה עוֹשֶׂה מְצוּהָ — הַדְּלָקָה בְּמִקוּמוֹ בְּעֵינָי. מְשׁוּם הָכִי לָא עֲשֶׂה כְּלוּם. אָלֵא אִי אָמַרְתָּ "הַנְּחָה עוֹשֶׂה מְצוּהָ" אָמַאי לָא עֲשֶׂה וְלֹא כְּלוּם? — הַתָּם גַּמִּי; הָרוּאָה הוּא אוֹמַר "לְצוּרְכוֹ הוּא דְּאֲדַלְקָה". תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי:

דקביעי נרות — נמורה, ולא היה יכול לנתק נר מערצו מן המנורה להדליק צו האחרים — על כרחיך הא דקתני "ממנה היה מדליק" — לא סגי דלאו משקל קינסא. ואדלוקי — לקינסא מנר מערצו, ובההיא קינסא מדליק את השאר. בפתילות ארוכות — כל הפתילות יולאות חוץ לנרותיהם עד שמגיעות זו לזו, ומדליק ממנה הסמוכה לה, והשאר זו מזו. סוף סוף למאן דאמר כו' — דהא לדידיה משרגא לשרגא אסור. אי הדלקה עושה מצוה — אי המנוה של חנוכה תלויה בהדלקה — אי מדליקין, כדאשכחן צמורה. ואי הנחה עושה מצוה — ועיקר מלכותה תליא בהנחה. אין מדליקין מנר לנר — הדלקה לאו מנוה היא כולי האי. דאיבעיא להו גרסינן — כלומר: דהא מילתא כנר אינעיל לן, ומפשטא דההיא נעילת מפשטא לן הך. היה תפוש גר חנוכה — נידו משהדליקה על שכנתה. ועומד — לאו דוקא, אלא כן לשון התלמוד. לצרכו — להשתמש, וליכא היכר כיסא. בפנים — צנית. והוציאה לחוץ — כדאמר לעיל: דנריך להניחה על פתח ביתו ומנחין. אי אמרת בשלמא הדלקה עושה מצוה משום הכי לא עשה ולא כלום — דכיון דזו היא מלכותה — נריך שתיעשה צמקוס הינוה.

תוספות

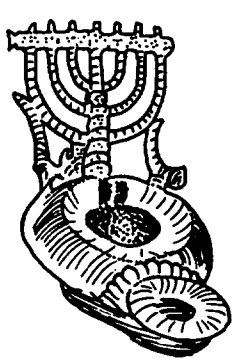
והא הכא כיון דקביעי נרות כו' — כמאן דאמר בפרק "שתי מדות" (מנחות פח, ב) דנר של פרקים היה, דמשמע התם דמחובר היה והיה של פרקים כדי שיוכל להטיבו יפה. ואיכא מאן דאמר התם דלא הוה קבוע, אלא היה מסלקו לגמרי בשעת השבה, ואחר כך מניחו. **מאי הוה עליה** — תימה: מאי קמביעיא ליה? ומאי קאמר נמי "חזינון אי הדלקה כו'?" הא לכאורה משמע הדלכה כשמואל, דהא רבה עבד כוותיה — ואם כן קינסא נמי שרי, דהא על כרחיך בקינסא פליגי, ובבזיוי מצוה. דהא מאן דמפרש טעמא דרב משום אכחושי מצוה — איתותב! — וצריך לומר דאינו תופס דברי רבה עיקר, ומבעיא ליה: אי הנחה עושה מצוה — ואסור לרב מנר לנר משום בזיוי מצוה כמו בקינסא, או הדלקה עושה מצוה ושרי כמו במנורה — דלא חיישינן לאכחושי מצוה. ומסיק: דהדלקה עושה מצוה, ושרי. אי נמי מצאתי בשם רבנו יצחק בן מאיר: דמיבעיא ליה אליבא דשמואל דהילכתא כוותיה, אי שרי בקינסא אי לאו. ומיבעיא ליה: אי קיימא לן כמו שאמר למעלה דלמאן דאמר משום בזיוי מצוה — שרי להדליק מנר לנר לרב, ואם כן בקינסא פליגי — ושרי שמואל בקינסא. או דילמא: לא קיימא לן הכי, ומנר לנר נמי איכא בזיוי מצוה, ואסור רב. (פירוש) דהנחה עושה מצוה, ולא דמי למנורה, ודוקא מנר לנר שרי שמואל, אבל בקינסא — אפילו שמואל מודה דאסור. ומסיק: חזינון דאיבעיא לן ואפשיט דהדלקה עושה מצוה, ומדליק לרב מנר לנר כמו במנורה, ולשמואל אפילו בקינסא שרי. **דאיבעיא להו הדלקה עושה מצוה כו'** — ונפקא מינה אם הדליקה חרש שושה וקבץ או הניחה.

והא הכא כיון דקביעי נרות, לא סגיא דלא משקיל ואדלוקי [והרי כאן, במקדש, כיון שקבועים הנרות במנורה אי אפשר בלא לקחת ולהדליק] קיסם, ועל ידו להדליק מן הנר המערבי את שאר הנרות! ואם כן, קשיא [קשה מכאן] בין לדעת האומר שאין מדליקים מנר לנר משום בזיוי מצוה, ובין לדעת האומר שאין מדליקים משום הכחשת מצוה, תרגמה [הסביר אותה] רב פפא שאין הכרח לפרש כך, אלא המדובר בפתילות ארוכות שאפשר היה למשוך אותן מנר אחד לחברו ולהדליקם בדרך זו. אולם סוף סוף, לדעת האומר שאין מדליקים מנר לנר מטעם הכחשת המצוה, שאסר להדליק אפילו מנר לחברו — קשיא [קשה] מכאן.

ומשיבים: אכן, אין תשובה בדבר וקשיא. ולסיכום שואלים: מאי הוי עליה [מה היה עליה, על הלכה זו] וכיצד נהגים בה? אמר רב הונא בריה דר' יהושע: חזינון [ראויים אנן] אם ההלכה כי הדלקת גר החנוכה היא העושה את המצוה והשאר איננו אלא טפל — הרי מדליקין מנר לנר, שכן עצם ההדלקה היא עיקרה של מצוה גר חנוכה; ולדעת האומר הנחה עושה מצוה, שהנחת הנרות המודלקים היא עיקרה של המצוה — הרי אין מדליקין מנר לנר, שלפי שיטה זו ההדלקה היא רק פעולת עזר לעצם המצוה, שהיא הנחת הנרות במקום שייראו לרבים ולשם הכנה בלבד אין לזלזל בכבוד המצוה.

ב דאיבעיא להו [נשאלה להם] שאלה זו: האם בנר חנוכה הדלקה עושה מצוה, והנחת הנרות המודלקים היא המשך בלבד או שמא הנחה של הנרות הבורעים היא העושה את המצוה, וההדלקה היא רק הכרח מעשי לצורך ההנחה? ומציעים: תא שמע [בוא ושמע פתרון לשאלה זו], שאמר רבא: מי שהיה תפוס גר חנוכה בידו ועומד — לא עשה ולא כלום; הרי שהנחה עושה מצוה, שכל עוד לא הניח את הנר במקומו לא קיים את המצוה. את ההוכחה הזאת דוחים מיד: התם [שם] אמרו שאינו יוצא ידי חובה מטעם אחר — משום שהרואה אותו יוכל לומר לצרכו הוא דנקיט לה [שמחזיק אותה], וכיון שיכול להטעות בדבר, ודאי אין בכך משום מצוה. על כן מנסים להוכיח מדבר אחר שאמר רבא: מי שהדליק את גר חנוכה בפנים והוציאה אחר כך החוצה לא עשה כלום בקיום המצוה, אי אמרת בשלמא [נניח אם תאמר] שהדלקה עושה מצוה — מובן הדבר, כי הדלקה במקומו (כלומר במקום שחלה המצוה) בעינן [אנו צריכים], ומשום הכי [כך] לא עשה ולא כלום; אולם אם אתה אומר כי הנחה עושה מצוה — אמאי [מדוע] לא עשה ולא כלום? ומשיבים: התם נמי [שם גם כן] הרואה אומר: לצרכו הוא דאדלקה [שהדליקה], וסבור שלא הדליק גר חנוכה כמצוותו. על כן מביאים דאיה מדברי ר' יהושע בן לוי,

מסורת הש"ס
ד. (הסגנון) כתיבות ס. א.
החיים
נר

נר חרס מתקופת התלמוד.
לנר זה מחזכרים לשם קישוט תבנית מנורת המקדש ועוד סמלים יהודיים.

אורח ההלכה

מדליקין מנר לנר / מותר להדליק מנר חנוכה אחד לחברו, ודוקא זה מזה ולא על ידי נר אחר. שלשיטת זו בבזיוי מצוה אף שמואל אסור. ויש מתירים, שדעתם הלכה כשמואל שצא כבד כצד את דברי רב על שני נימוקיהם (ט"ו). ונהנו להחמיר בנרות חנוכה כיון שעיקר המצוה בנר אחר (רמ"א).
המחזיק נר חנוכה בידו / עמד וחזיק נר חנוכה בידו — לא יצא. וכן המדליק בפנים והוציא לחוץ לא יצא. כדברי הנמרא.

עיונים

מאי הוי עליה / נוסח שאלה זה קבוע הוא כאשר דנים בענין ומביאים ראיות לכאן ולכאן אולם אין ראיה נצחת לצד אחד. ולענינו כפולה היא השאלה. ראשונה, אם אפסם אותה הנחה שהושארה כ"קשיא", אך לא נדחתה סופית על ידי תיובתא, אם נדחתה באמת סופית מן ההלכה. ועוד, שיש לדון בעיקר הדברים אם הלכה כרב או כשמואל, שאף שרבה נהג באלו כשמואל, הרי כרגיל הלכה כרב בענינים אלה (רא"ש).